

- года. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.icrc.org/rus/resources/documents/misc/6lkb3l.htm>
10. Закон України “Про охорону культурної спадщини” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрану.
 11. Закон України “Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей” [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
 12. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрану.
 13. Закон України “Про Національний архівний фонд та архівні установи”. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрану.
 14. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрану.

Кулакова Наталья. Генезис отечественного законодательства охраны объектов культурного наследия.

В статье исследуется генезис правовой охраны объектов культурного наследия в Украине; проанализировано законодательство, гарантирующее и регулирующее порядок охраны объектов культурного наследия; определено соотношение понятий “культурное наследие” и “культурные ценности”.

Ключевые слова: культура, культурное наследие, культурные ценности, охрана культурного наследия, объекты охраны культурного наследия.

Kulakova Nataly. Genesis domestic legislation of protection of cultural heritage.

This article examines the basis legal protection of cultural heritage of Ukraine; analyses legislation, which provides and guarantees the right on protection of cultural heritage; relates to the definitions of “cultural heritage”, “cultural property”, “cultural asset”.

Keywords: culture, cultural asset, cultural heritage, cultural property, legal protection of cultural heritage, subjects of cultural heritage.

УДК:347.132

Рубанчук Г. С.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

**НЕДОЛІК ЦИВІЛЬНОЇ ДІЄЗДАТНОСТІ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ:
ПОНЯТТЯ, ВИДИ**

В праці розглядаються теоретичні проблеми термінопоняття “недолік цивільної дієздатності”, пояснюється його значення та розглядаються види цивільної дієздатності з недоліком.

Ключові слова: цивільна дієздатність, види цивільної дієздатності фізичної особи, недолік цивільної дієздатності фізичної особи.

Майнові права та інтереси певної категорії фізичних осіб потребують особливої правової охорони внаслідок того, що ці особи не набули повної цивільної дієздатності, або вона скоригована судом, або вони не мають фізичної можливості її реалізувати щодо певних майнових об'єктів чи майна в цілому, тобто мають певний недолік (хибу) у цивільній дієздатності. Одним із засобів правової охорони майнових інтересів цих осіб є інститут управління майном, який набув свого нормативного закріплення в

Цивільному кодексі України (далі – ЦКУ). Установлення управління майном таких осіб має свою специфіку у порівнянні з управлінням майном інших суб'єктів, у зв'язку з чим постає потреба визначити коло фізичних осіб, які мають недолік цивільної дієздатності, та з'ясувати його види і визначити, як це впливає на охорону майнових прав та інтересів цих осіб, що і є *метою* нашої праці.

Питання щодо дієздатності фізичної особи у цивільному праві висвітлювались у працях відомих вчених різних періодів розвитку цивілістичної думки: С. М. Братуся, О. С. Іоффе, С. О. Лозовської, Д. І. Мейера, А. Я. Паварса, І. Д. Шапакідзе та багатьох інших.

Аналіз літератури дозволяє говорити про те, що на даний момент у понятійному апараті цивілістичної науки відсутнє поняття “недолік цивільної дієздатності”. При цьому, наприклад, Р. О. Стефанчук згадує “дефекти у дієздатності”, але розглядає їх у контексті особистих немайнових прав дітей та інших фізичних осіб [15, с. 520]. Проте, на нашу думку, етимологічне значення слова “дефекти” несе в собі негативне змістовне навантаження, що означало б “ушкодження цілого”, яке у контексті дієздатності можна розцінювати як “ушкоджену повну дієздатність”. Таке твердження не є істинним, зокрема, щодо цивільної дієздатності дитини, у зв'язку з чим ми пропонуємо іменувати всі види цивільної дієздатності фізичної особи, окрім повної, цивільною дієздатністю з *недоліком*, що пояснимо нижче.

Фізичною особою є людина як учасник цивільних правовідносин, незалежно від її статі, віку, стану здоров'я, громадянства. Щоб бути повноцінним учасником цивільних правовідносин фізична особа повинна бути правосуб'єктною, тобто володіти цивільною правоздатністю та дієздатністю. Оцінка співвідношення останніх двох понять виявила корінні розбіжності між романською і германською підсистемами континентального права. Німецька доктрина майже одностайна в ототожненні правосуб'єктності з правоздатністю; у ній підкреслюється, що суб'єктом права або особою є той, хто може мати права, а юридичне поняття особистості збігається з поняттям правоздатності; що “правоздатність об'єднує всіх осіб, а роз'єднує їх стать, вік, недієздатність”, “недієздатність не має жодного впливу на правоздатність” [5, с. 33].

На противагу цьому французька доктрина спирається на французьке законодавство, яке користується поняттям стану (*capacité*), а не право- і дієздатності. Відповідно, юристи розрізняють не так право- і дієздатність в межах кожного стану, скільки окремі види самих станів, наприклад: політичний і сімейний; або політичний, приватний, фізичний; або кілька елементів єдиного стану “існування, ім'я, громадянство, сім'я, місце проживання”. Але станом вважається здатність володіти правами і обов'язками та здійснювати їх. Звісно ж такі розбіжності в поглядах виникли під впливом історичних традицій та національних особливостей цих держав [5, с. 34].

Щодо вітчизняної цивілістики, то у ній також спостерігаються певні розбіжності у позиціях науковців. Так, О. С. Іоффе зазначав, що “дієздатність, закріплена в законі, спирається на реальну здатність людей розуміти значення скоєних ними дій і віддавати собі звіт в наслідках, до яких ці дії можуть привести” [7, с. 83]. Схожі думки висловлював С. Н. Братусь: “умовами володіння дієздатності є здатність діяти розумно з урахуванням наслідків, пов'язаних з діями, які вчиняються” [4, с. 15]. А. Я. Паварс вважав, що “основний субстрат” цивільної дієздатності становлять вольові процеси,

воля людини, її волевиявлення [11, с. 67]. І. Д. Шапакідзе акцентує увагу на “медико-біологічному критерії та психолого-філософських ознаках” [17, с. 74]. С. О. Лозовська зазначає, що “підставою дієздатності виступають у сукупності рівень розвитку розумових здібностей людини і її психічний стан” [8, с. 64].

Однак, переважно в усіх правопорядках під дієздатністю (активною правоздатністю) розуміють здатність фізичних осіб своїми діями набувати цивільних прав та обов’язків. Дієздатність залежить від розумового стану фізичної особи: вона має усвідомлювати й правильно оцінювати характер і значення дій, які вона вчиняє. У законодавстві всіх країн встановлено, що дієздатною в повному обсязі особа стає з досягненням повноліття. Цивільна дієздатність виражається в особистому здійсненні правоздатності, але на відміну від правоздатності, не може бути однаковою для всіх фізичних осіб.

Відповідно до ст. 30 ЦКУ цивільну дієздатність має фізична особа, яка усвідомлює значення своїх дій та може керувати ними. Цивільною дієздатністю фізичної особи є її здатність своїми діями набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе цивільні обов’язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання.

Розуміти значення своїх дій та передбачати їх наслідки фізична особа може тільки дійшовши певного віку і при відсутності захворювань, які позбавляють її можливості діяти розсудливо. А тому і в законодавстві, і в науці дієздатність пов’язують з віком та станом здоров’я фізичної особи. У випадку, коли фізична особа нездатна усвідомлювати значення своїх дій чи керувати ними, вона може бути утиснута в обсязі та у змісті своєї дієздатності [9, с. 75].

Критерій психічної, розумової зрілості для визнання правового ефекту від дій фізичної особи установлювався ще в римському праві, яке визначало дві групи осіб та чотири різні з юридичної точки зору вікові категорії. По-перше, молодь: 1) від народження до кінця сьомого року життя – діти; 2) з семи років до кінця чотирнадцятого (або дванадцятого) року життя (залежно від статі) - неповнолітні; 3) з чотирнадцяти (або дванадцяти) років до кінця двадцять п’ятого року життя; і по-друге, – дорослі (повнолітні): 4) з двадцяти п’яти років і без обмеження [12, с. 223]. Як свідчать джерела римського права, повноцінне застосування розуму пов’язувалося зі статевою зрілістю особи, до цього моменту людина вважалася недієздатною, а її майном управляв опікун.

Враховуючи історичний досвід та практику зарубіжних правових систем, у національному праві обсяг дієздатності фізичної особи встановлено відповідно до віку для кожної категорії фізичних осіб: повнолітніх, неповнолітніх та малолітніх. ЦКУ розрізняє такі види дієздатності фізичної особи: повна, неповна, часткова, та передбачає підстави для обмеження цивільної дієздатності фізичної особи та визнання фізичної особи недієздатною; останнє стосується осіб, які мають як повну, так і неповну та часткову дієздатність [14, с. 86].

У правочинах від імені фізичної особи, яка не досягла чотирнадцяти років (малолітньої) виступають її батьки, усиновлювачі, опікуни. Самостійно малолітні можуть вчиняти тільки дрібні побутові правочини (ст. 31 ЦКУ); обсяг їх цивільної дієздатності є частковим. У віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років

(неповнолітня) фізична особа має неповну цивільну дієздатність.

Метою обмеження цивільної дієздатності є охорона майнових інтересів особи: правочини, що виходять за межі дрібних побутових, вона може укласти лише зі згоди піклувальника. Обмеження цивільної дієздатності особи автоматично не впливає на подальшу долю договірних відносин, учасником яких вона була. Підопічний є деліктоздатним і сам несе повну відповідальність у разі невиконання договору або заподіяння шкоди [10, с. 283-284].

Особа, що визнана судом недієздатною, залишається володільцем великої кількості прав, хоча, як правило, не здатна оцінити цінність для себе відповідних благ і стати на їх захист. Недієздатна особа здатна мати права та обов'язки власника, права та обов'язки сторони за договором купівлі-продажу, інші майнові права та обов'язки, більшість особистих немайнових прав. Проте вона не здатна реалізувати всі ці права та обов'язки самостійно, для забезпечення її інтересів їх здійснює її опікун. Недієздатна особа нездатна мати такі права та обов'язки, які органічно пов'язані зі свідомістю та волею людини і які ніхто, крім неї, реалізувати не в змозі [10, с. 287].

В усіх названих випадках фізичним особам бракує певних можливостей у порівнянні з тим, що в змозі робити особа з повною цивільною дієздатністю, яку слід вважати нормою; в цих ситуаціях спостерігається “недолік” цивільної дієздатності, що немов би заповнюється діями (допомогою) законних представників цих осіб (батьки чи особи, що їх замінюють, опікуни, піклувальники). Причому в даному випадку доцільним видається використання саме терміну “недолік”, який вживається не лише в негативному значенні, у сенсі відхилення від норми, дефекту, а й позначає відсутність належної кількості чого-небудь [10]. Утворений від кореня дієслова “лічити” (в значенні “рахувати”) й заперечної частки “недо”, іменник “недолік” є синонімом слова “нестача”. Тому “дієздатність з недоліком” або ж “недолік цивільної дієздатності” – це природний та/або юридичний брак (нестача) здатностей чи можливостей фізичної особи у цивільних правовідносинах, що пов'язана з її віком (малолітня, неповнолітня), станом здоров'я (обмежено дієздатна, недієздатна), певною асоціальною поведінкою (обмежено дієздатна), або станом (безвісна відсутність), які унеможливають самостійне здійснення фізичною особою усіх своїх майнових прав та виконання покладених на неї обов'язків.

Для дітей така “нестача” цивільної дієздатності є природною, бо пов'язана з фізичною та психічною незрілістю. Цивільна дієздатність дитини є динамічною, вона супроводжує процес її природного розвитку, з досягненням 14 років розширюється від часткової до неповної і сягає апогею (повного обсягу) тоді, коли особа досягає визначеного законом вікового мінімуму (повноліття), який припускає набуття нею здатності розуміти значення своїх дій та керувати ними, або надається фізичній особі до настання цього віку відповідно до закону (ст. 35 ЦКУ).

Не позбавлене сенсу й питання про цивільну дієздатність фізичної особи, що визнана судом безвісно відсутньою або місце перебування якої невідоме, адже в таких випадках припускається, що фізична особа фактично перебуває в певному (невідомому) місці, а отже вона є правоздатною та дієздатною. Проте здійснювати певні свої майнові права та виконувати обов'язки вона не в змозі, у зв'язку з чим над її майном встановлюється опіка (ст. 44 ЦК України). При чому це може стосуватися як повнолітньої фізичної особи, так і такої, що не досягла повноліття. Це настановує на

думку, що в цих випадках також має місце брак (недостача) цивільної дієздатності фізичної особи щодо визначеної сукупності майнових прав та обов'язків, тобто недолік цивільної дієздатності.

Викладене дає підстави виділити кілька груп цивільної дієздатності з недоліком. Першим видом є цивільна дієздатність з *природним* недоліком, що має місце у випадках, коли повна цивільна дієздатність ще не набута. У правовому сенсі таку дієздатність з недоліком можна розглядати як розширення правових можливостей особи у сфері цивільних правовідносин, яке де-факто відбувається поступово, а де-юре – в два етапи (часткова, неповна дієздатність).

До групи фізичних осіб з природним недоліком цивільної дієздатності ми відносимо дітей: малолітніх та неповнолітніх. У ст. 1 Конвенції ООН про права дитини зазначено, що дитиною є кожна людська істота до досягнення нею 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше [2]. Аналогічна норма, з єдиною відмінністю – вказівкою на особу (натомість людської істоти) закріплена в ст. 1 Закону України “Про охорону дитинства” [3].

Відповідно до Сімейного кодексу України правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття (18 років). Цікаво, що вік повноліття у різних країнах відрізняється. До середини минулого століття в багатьох державах повнолітньою вважалася особа, що досягла 21 року. У середині 60-х років у більшості західних країн було прийнято закони, за якими вік повноліття знижено до 18 років [18, с. 68]. Хоча в окремих державах встановлено інші вікові межі повноліття, зокрема: з 19 років – в окремих штатах США (Алабама, Вайомінг, Небраска), а також деяких територіях і провінціях Канади (Британська Колумбія, Нова Шотландія, Нунавут, Нью-Брансуїк, Ньюфаундленд Лабрадор, Юкон та деяких ін.), з 20 років – у Таїланді та Японії, 21 року – в Аргентині, Сінгапурі тощо. В окремих правопорядках, навпаки, встановлено нижчу межу: на Фарерських островах повноліття настає з 14 років, а в Гренландії – з 12 років [15, с. 520-521]; за іудейськими канонами повноліття настає в 13 років для хлопчиків і 12 для дівчаток.

Неповнолітня особа має неповну цивільну дієздатність і має право самостійно вчиняти дрібні побутові правочини, розпоряджатися своїм заробітком, стипендією або іншими доходами, здійснювати права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом, бути учасником (засновником) юридичних осіб, якщо це не заборонено законом або установчими документами юридичної особи; самостійно укласти договір банківського вкладу (рахунку) та розпоряджатися вкладом, внесеним нею на своє ім'я (грошовими коштами на рахунку). Інші правочини неповнолітня особа вчиняє за згодою батьків (усиновлювачів) або піклувальників (ст. 32 ЦКУ). Неповнолітні особи є деліктоздатними, а тому несуть цивільну відповідальність за порушення зобов'язань чи заподіяння шкоди іншим особам. У разі, якщо майна неповнолітньої особи недостатньо для відшкодування збитків, додаткову відповідальність несуть її батьки (усиновлювачі) або піклувальник.

Повна цивільна дієздатність набувається в результаті природного розвитку людини в соціумі, з досягненням повноліття особа втрачає правовий статус дитини. З цього моменту вона звільняється з-під контролю батьків, піклувальника, стає повним носієм свободи та ризику. Кожна повнолітня особа вважається такою, що має повну цивільну дієздатність [10, с. 276].

Однак, повна цивільна дієздатність може досягатись, набуватись і надаватись. Так, відповідно до ст. 35 ЦКУ реєстрація шлюбу підставою для набуття неповнолітньою особою повної цивільної дієздатності. У цій самій нормі передбачено надання повної цивільної дієздатності неповнолітнім особам (емансипація неповнолітніх), підставою для чого є запис її матір'ю, батьком дитини, а також укладення трудового договору чи бажання особи займатися підприємництвом, якщо особа досягла 16 років.

Можна вважати, що цивільна дієздатність дитини є особливим видом цивільної дієздатності, що передбачає поступове розширення, збільшення правових можливостей малолітньої та неповнолітньої особи і досягається в повній мірі з настанням повноліття, а до того часу вона реалізується за допомогою дій законних представників цих осіб. Отже, дієздатність з недоліком (недолік цивільної дієздатності) не є дефектом цивільної дієздатності дитини, а являє собою нестачу необхідних здатностей і можливостей для її самостійного здійснення без сторонньої допомоги.

Також є підстави для виокремлення цивільної дієздатності з *юридичним недоліком*, яка має місце у випадках, коли фізична особа набула повну цивільну дієздатність, але вона скоригована судом у порядку і на підставах, установлених законом (статті 36-38, ч. 5 ст. 32 ЦКУ). Мова йде про випадки обмеження цивільної дієздатності фізичної особи внаслідок психічного розладу, який істотно вплинув на здатність особи усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними, внаслідок її зловживання спиртними напоями, наркотичними засобами, токсичними речовинами, азартними іграми. Норми ЦКУ, які регулюють порядок обмеження фізичної особи в цивільній дієздатності, спрямовані на захист прав і законних інтересів фізичної особи цивільна дієздатність якої обмежена судом та майнових інтересів її сім'ї, а також на врегулювання цивільних відносин учасниками яких є особи, які внаслідок хвороби або інших причин самостійно не можуть їх здійснювати, або потребують згоди, дозволу на їх реалізацію.

Третій вид недоліку ми іменуємо як *організаційний* недолік цивільної дієздатності, який має місце у випадках визнання фізичної особи безвісно відсутньою. Так, тривала відсутність особи в місці її постійного проживання без відомостей про її місцеперебування зачіпає не лише права та інтереси фізичних та юридичних осіб, з якими вона перебуває у правових зв'язках (члени сім'ї, утриманці такої особи, кредитори), а й її власні інтереси. Правові наслідки визнання фізичної особи безвісно відсутньою мають значення не тільки для цивільних правовідносин, але й низки інших. Так, невизначеними можуть залишитися майнові, аліментні, пенсійні, трудові та інші відносини безвісно відсутньої особи [16, с. 59]. Безвісна відсутність – це категорія цивільного законодавства у зв'язку із перетворенням відносин, які виникли між суб'єктами цивільного права, у напружені і невизначені через тривалу відсутність фізичної особи. Можливість визнання фізичної особи безвісно відсутньою необхідна для забезпечення стійкості й визначеності цивільних відносин, а також захисту прав та законних інтересів учасників таких відносин [9, с. 93].

Визнання особи безвісно відсутньою не залежить від її дієздатності, але суттєво впливає на її правові можливості у сфері цивільних правовідносин, адже особа, місце перебування якої невідоме, не в змозі ні фізично, ні юридично управляти своїм

майном, нести витрати, пов'язані з його утриманням тощо. Визнання особи безвісно відсутньою має умовний характер, оскільки існує невизначеність цивільних правовідносин за участю відсутньої особи – це і породжує організаційний недолік цивільної дієздатності, який унеможливорює здійснення, реалізацію прав та виконання обов'язків особою самотійно.

Підбиваючи підсумки, нагадаємо слова О. С. Іоффе про те, що у вирішенні питання правосуб'єктності фізичних осіб, єдність право- і дієздатності забезпечується шляхом приєднання до правоздатності підопічних дієздатності батьків, опікунів або піклувальників, бо згідно з прямою вказівкою закону, для недієздатних і частково дієздатних обов'язково призначаються опікуни та піклувальники, а щодо дітей відповідні функції покладаються на їхніх батьків. Дієздатність батьків, опікунів, піклувальників слугує не тільки придбанням прав і обов'язків для підопічних, а й забезпеченню відповідності вимогам цивільного закону щодо будь якої іншої їхньої поведінки (скажімо, фактичного володіння власним майном, його використання і т. ін.) [6, с. 291].

Зауважимо, що ми не відносимо до числа осіб, що мають цивільну дієздатність із недоліком, тих фізичних осіб, які визнані судом недієздатними, позаяк у цих випадках слід констатувати відсутність цивільної дієздатності та нездатність цих осіб до вчинення юридично значимих дій. Звичайно, недієздатний не перестає бути суб'єктом цивільного права і в ті проміжки часу, в які його правоздатність з різних причин не заповнюється дієздатністю інших осіб. Але в цих умовах правосуб'єктність проявляється тільки в юридичному забезпеченні охоронюваних законом інтересів її носія. У своїй всеосяжній дії право як система норм безпосередньо звертається лише до людей, наділених свідомістю і волею. Коли ж така можливість виключається недієздатністю правосуб'єктної особи, саме право ставить між ним і собою суб'єкта дієздатного [6, с. 291], який і діє натомість дієздатного та в його інтересах.

Отже, використання термінопоняття “недолік цивільної дієздатності” дозволяє провести кордон між особами, які мають повну цивільну дієздатність, які не мають цивільної дієздатності (визнані судом недієздатними) та які не мають повної цивільної дієздатності або не в змозі її реалізувати щодо всього свого майна. За підставами виникнення “недоліку” слід виокремити: цивільну дієздатність з *природним* недоліком, цивільну дієздатність з *юридичним* недоліком, та цивільну дієздатність з *організаційним* недоліком. Дієздатність з недоліком або ж недолік цивільної дієздатності означає природний та/або юридичний брак здатностей чи можливостей фізичної особи у цивільних правовідносинах, що пов'язана з її віком (малолітня, неповнолітня), станом здоров'я чи асоціальною поведінкою (обмежено дієздатна), або станом (безвісна відсутність), які унеможливають самотійне здійснення фізичною особою усіх своїх майнових прав та виконання покладених на неї обов'язків.

Використані джерела:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40 – Ст. 356.
2. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року Прийнята резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї ООН. Ратифікована Постановою Верховної Ради України від 27 лютого 1991 року. // Зібрання чинних міжнародних договорів України 1990 р. – № 1 – С. 205.
3. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 30 – Ст. 142.

4. Братусь С. Н. Субъекты гражданского права / С. Н. Братусь. – Москва. 1950. – С. 15.
5. Иоффе О. С. Гражданское правоотношение. Критика теории “хозяйственного права”. (Серия “Классика российской цивилистики”) / О. С. Иоффе – М. : “Статут”, 2000. – 777 с.
6. Иоффе О. С. Избранные труды по гражданскому праву: Из истории цивилистической мысли. Гражданское правоотношение. Критика теории “хозяйственного права”. 2-е изд., испр. (Серия “Классика российской цивилистики”). / О. С. Иоффе – М. : “Статут”, 2003. – 782 с.
7. Иоффе О. С. Советское гражданское право. Курс лекций. / О. С. Иоффе – Ленинград. 1958. – С. 83.
8. Лозовская С. О. Правосубъектность в гражданском праве [Электронный ресурс] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. РГБ (Из фондов Российской Государственной библиотеки). – М., 2003. – С. 65.
9. Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України: У двох томах [Текст] / за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В. В. Луця Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України у двох томах. – К. : Юрінком Інтер, 2005 – Том I. – 832 с.
10. Ромовська З. Українське цивільне право. Загальна частина: Академічний курс [Текст] : підручник / Зорислава Ромовська ; МОНмолодьспорт України. – Видання третє, доповнене. – К. : “ВД” Дакор”, 2013. – 672 с.
11. Паварс А. Я. О проблеме гражданско-правового регулирования частичной дееспособности несовершеннолетних / А. Я. Паварс // Правоведение. – № 4. – 1967. – С. 67.
12. Савиньи Ф. К. фон. Система современного римского права : в 8 т. – Т. II / пер. с нем. Г. Жигулина ; под ред. Кутателадзе, В. Зубаря. – М. : Статут; Одесса : Центр исследования права им. Савиньи, 2012. – 573 с.
13. Словник української мови [Електронний ресурс] / Академічний тлумачний словник (1970–1980). Режим доступу : <http://sum.in.ua/s/nedolik>
14. Суб’єкти цивільного права [Текст] : монографія / за загальною редакцією академіка АПРН України Я. М. Шевченко. – Харків : Харків юридичний, 2009. – 632 с.
15. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту) [Текст] : монографія / Р. О. Стефанчук ; Національна академія наук України Інститут держави і права ім. В. П. Корещького. – Хмельницький : Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2007. – 626 с.
16. Цивільний кодекс України : науково-практичний коментар : у 2 ч. [Текст] / за заг. ред. Я. М. Шевченко. – К. : Концерн “Видавничий Дім “Ін Юре”, 2004. – Ч. 1. – 692 с.
17. Шапакидзе И. Д. Правовые проблемы дееспособности граждан в советском гражданском праве. [Электронный ресурс] : ис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03/ И. Д. Шапакидзе. – Режим доступу : <http://diss.rsl.ru/diss /02/0122/020122008.pdf> – Тбилиси, 1986. – 210 с.
18. Шимон С. І. Цивільне та торгове право зарубіжних країн : навч. посіб. (Курс лекцій) / С. І. Шимон. – К. : КНЕУ, 2004. – 220 с.

Рубанчук Г. С. Недостаток гражданской дееспособности физического лица: понятие, виды.

В работе рассматриваются теоретические проблемы терминопонятия “недостаток дееспособности”, объясняется его значение и рассматриваются виды гражданской дееспособности с недостатком.

Ключевые слова: гражданская дееспособность, виды гражданской дееспособности физического лица, недостаток гражданской дееспособности.

Rubanchuk G. S. Shortcoming of civil capacity a natural person : concept, types.

The work is devoted to the theoretical problems usefulness of the concept of “shortcoming of civil capacity”, explains the meaning of the term and are considered types of civil capacity with shortcoming.

Keywords: civil capacity, shortcoming of legal capacity of a natural person, the natural shortcoming of civil capacity, legal shortcoming of civil capacity, organizational shortcoming of civil capacity.